

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	10
КЛЮЧОВІ ТЕРМІНИ ТА СКОРОЧЕННЯ	12
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ФТИЗИАТРІЇ	13
1.1. Історичний нарис (В.І. Петренко).....	13
Контрольні питання.....	22
1.2. Основи контролю за туберкульозом і його ліквідації (П'єрпаоло де Коломбані)	22
Контрольні питання.....	26
1.3. Стратегія «Зупинимо туберкульоз» (П'єрпаоло де Коломбані)	27
1.3.1. Контроль за туберкульозом і модель Стібло.....	27
1.3.2. Стратегія DOTS	28
1.3.3. Стратегія «Зупинимо туберкульоз».....	31
Контрольні питання.....	38
1.4. Епідеміологія та боротьба з туберкульозом на глобальному рівні (Річард Залескіс).....	38
1.4.1. Основи епідеміології туберкульозу.....	38
1.4.2. Епідеміологія туберкульозу у світі та Європейському регіоні.....	40
1.4.3. Реєстрація випадку туберкульозу	42
1.4.4. Поширеність туберкульозу	43
1.4.5. Смертність від туберкульозу	43
1.4.6. Мультирезистентний туберкульоз і туберкульоз із розширеною медикаментозною стійкістю.....	44
1.4.7. Боротьба з туберкульозом у світі та Європейському регіоні	45
1.4.8. Досягнення в боротьбі з туберкульозом	46
1.4.9. Основні виклики у боротьбі з туберкульозом	49
1.4.10. Наступні кроки щодо боротьби з туберкульозом на глобальному рівні і його викорінення.....	51
Контрольні питання.....	53
1.5. Епідеміологія та контроль за туберкульозом в Україні (В.І. Петренко, О.С. Шевченко).....	53
1.5.1. Контроль за туберкульозом в Україні	53
1.5.2. Епідеміологія туберкульозу.....	59
1.5.3. Епідеміологія туберкульозу в Україні	65
Контрольні питання.....	68
1.6. Профілактика туберкульозу (Джованні-Батіста Мігліорі, Річард Залескіс).....	68
1.6.1. Соціальні та медичні (неінфекційні захворювання) фактори ризику виникнення туберкульозу	70
1.6.2. Виявлення контактів	72
1.6.3. Вакцинація BCG	73

1.6.4.	Психологічні аспекти формування стигматизації та дискримінації хворих на туберкульоз і поєднану патологію (туберкульоз/ВІЛ-інфекцію) (Л.Д. Тодоріко)	77
	Контрольні питання	81
1.7.	Інфекційний контроль (С.М. Лєпшина)	81
1.7.1.	Обґрунтування (визначення) інфекційного контролю	81
1.7.2.	Інфекційний контроль за туберкульозом у лікувально-профілактичних закладах	84
1.7.3.	Адміністративний контроль	86
1.7.4.	Контроль за станом повітря закритих приміщень	94
1.7.5.	Індивідуальний захист органів дихання	101
1.7.6.	Інфекційний контроль у місцях проживання хворих на туберкульоз	104
	Контрольні питання	105
РОЗДІЛ 2. ЕТІОЛОГІЯ І ПАТОГЕНЕЗ ТУБЕРКУЛЬОЗУ		106
2.1.	Етіологія туберкульозу (В.І. Петренко, О.С. Шевченко)	106
2.1.1.	Збудник туберкульозу та його види	106
2.1.2.	Розмноження МБТ	109
2.1.3.	Будова МБТ	110
2.1.4.	Генетика МБТ	112
2.1.5.	Стійкість МБТ до антимікобактеріальних препаратів	114
2.1.6.	Стійкість МБТ у навколишньому середовищі	114
2.1.7.	Нетуберкульозні (атипові) мікобактерії	115
	Контрольні питання	116
2.2.	Патогенез туберкульозу (О.К. Асмолов, В.І. Петренко)	117
2.2.1.	Імунофізіологія та імунопатологія туберкульозу	117
	Контрольні питання	123
2.2.2.	Патофізіологія туберкульозу	124
	Контрольні питання	128
РОЗДІЛ 3. ВИЯВЛЕННЯ ТА ДІАГНОСТИКА ТУБЕРКУЛЬОЗУ		129
3.1.	Виявлення туберкульозу (Джованні-Батіста Мігліорі)	129
3.1.1.	Виявлення випадку	130
3.1.2.	Діагностика	131
3.1.3.	Скринінг	131
3.1.4.	Від діагнозу до реєстрації	133
	Контрольні питання	136
3.2.	Практичний підхід до здоров'я легенів (Джованні-Батіста Мігліорі)	137
	Контрольні питання	143
3.3.	Методика обстеження хворого на туберкульоз	143
3.3.1.	Анамнез хвороби (В.І. Петренко)	144
3.3.2.	Огляд, фізикальні методи дослідження (В.І. Петренко)	146
	Контрольні питання	149
3.3.3.	Дослідження крові (В.І. Петренко)	149
3.3.4.	Біохімічні методи дослідження (В.І. Петренко)	150

Контрольні питання.....	151
3.3.5. Лабораторні методи виявлення МБТ (В.І. Петренко, Річард Залескіс).....	152
Контрольні питання.....	158
3.3.6. Роль туберкулінодіагностики (проби Манту) у діагностиці туберкульозу (Джованні-Батіста Мігліорі, В.І. Петренко)....	159
3.3.7. Інші методи імунологічної діагностики туберкульозу в Україні (В.І. Петренко).....	161
Контрольні питання.....	172
3.3.8. Променева діагностика (В.І. Петренко).....	172
Контрольні питання.....	179
3.3.9. Функціональні методи дослідження (Л.А. Грищук).....	180
Контрольні питання.....	184
3.3.10. Методи інструментального дослідження (В.І. Петренко)....	184
Контрольні питання.....	188

РОЗДІЛ 4. ЛІКУВАННЯ ХВОРИХ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ

(В.І. Петренко, Л.Д. Тодоріко).....	189
4.1. Короткий історичний нарис розвитку антимікобактеріальної терапії. . .	189
4.2. Принципи лікування хворих на туберкульоз.....	189
4.3. Антимікобактеріальні препарати.....	191
4.3.1. Дія антимікобактеріальних препаратів.....	191
4.3.2. Бактеріологічні засади лікування туберкульозу.....	192
4.3.3. Фармакологічна характеристика антимікобактеріальних препаратів.....	193
Контрольні питання.....	208
4.3.4. Побічна дія антимікобактеріальних препаратів (Б.М. Пухлик)....	208
Контрольні питання.....	212
4.4. Лікування чутливого туберкульозу.....	212
4.4.1. Цілі лікування.....	212
4.4.2. Стандартні режими лікування хворих на активний туберкульоз (Л.Д. Тодоріко).....	212
4.4.3. Фіксовані комбінації антимікобактеріальних препаратів.....	218
4.4.4. Моніторинг лікування туберкульозу.....	225
Контрольні питання.....	230
4.5. Патогенетична і симптоматична терапія туберкульозу.....	230
Контрольні питання.....	233
4.6. Хірургічні методи лікування туберкульозу (І.Д. Дужий).....	234
Контрольні питання.....	239
4.7. Підтримка пацієнтів в рамках впровадження DOTS-терапії (Вайра Леймане).....	240
4.7.1. Важливість прихильності хворих до лікування туберкульозу	240
4.7.2. Індивідуальний підхід до пацієнта.....	240
4.7.3. Антимікобактеріальна терапія під контролем медичного працівника (DOTS-терапія).....	241
4.7.4. Проведення DOTS-терапії в умовах стаціонару.....	243

4.7.5. Проведення DOTS-терапії в амбулаторних умовах.	243
4.7.6. Освітня робота серед хворих на туберкульоз.	246
Контрольні питання.	247

РОЗДІЛ 5. КЛІНІЧНІ ФОРМИ ТУБЕРКУЛЬОЗУ

(В.І. Петренко, М.Г. Бойко)	248
5.1. Класифікація туберкульозу.	248
5.1.1. Міжнародна класифікація туберкульозу.	248
5.1.2. Формулювання діагнозу туберкульозу	252
Контрольні питання.	253
5.2. Первинний туберкульоз	253
5.2.1. Загальна характеристика первинних форм туберкульозу.	253
Контрольні питання.	255
5.2.2. Туберкульоз невстановленої локалізації.	255
Контрольні питання.	258
5.2.3. Первинний туберкульозний комплекс.	258
Контрольні питання.	262
5.2.4. Туберкульоз внутрішньогрудних лімфатичних вузлів.	263
Контрольні питання.	272
5.2.5. Ускладнення первинного туберкульозу	273
5.2.6. Особливості первинного туберкульозу в різних вікових групах.	275
Контрольні питання.	277
5.3. Вторинний туберкульоз	278
5.3.1. Дисемінований туберкульоз легенів.	278
Контрольні питання.	289
5.3.2. Вогнищевий туберкульоз легенів.	290
Контрольні питання.	294
5.3.3. Інфільтративний туберкульоз легенів	294
Контрольні питання.	305
5.3.4. Казеозна пневмонія.	305
Контрольні питання.	308
5.3.5. Туберкулома легенів.	308
Контрольні питання.	315
5.3.6. Фіброзно-кавернозний туберкульоз легенів	315
Контрольні питання.	324
5.3.7. Циротичний туберкульоз легенів.	325
Контрольні питання.	329
5.3.8. Туберкульоз легенів, поєднаний з професійними пиловими захворюваннями легенів (коніотуберкульоз)	329
Контрольні питання.	331
5.4. Ускладнення туберкульозу органів дихання.	331
5.4.1. Дихальна недостатність.	331
5.4.2. Легеневе серце.	333
5.4.3. Кровохаркання і легенева кровотеча.	338
5.4.4. Спонтанний пневмоторакс.	341

5.4.5. Ателектаз.....	343
5.4.6. Амілоїдоз внутрішніх органів.....	344
5.4.7. Бронхіальні та торакальні нориці.....	345
Контрольні питання.....	345
5.5. Залишкові зміни після перенесеного туберкульозу легенів.....	346
Контрольні питання.....	350
5.6. Туберкульоз органів дихання в поєднанні з іншими захворюваннями та станами.....	350
5.6.1. Туберкульоз легенів і неспецифічні захворювання органів дихання.....	350
5.6.2. Туберкульоз легенів і цукровий діабет.....	351
5.6.3. Туберкульоз легенів і виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки.....	352
5.6.4. Туберкульоз легенів і алкоголізм.....	353
5.6.5. Туберкульоз легенів і рак.....	354
5.6.6. Туберкульоз і вагітність та лактація.....	355
Контрольні питання.....	363
5.6.7. Туберкульоз у дітей.....	364
5.6.8. Туберкульоз в осіб літнього і старечого віку.....	366
Контрольні питання.....	368
5.7. Туберкульоз позалегеневої локалізації.....	369
5.7.1. Туберкульоз бронхів, трахеї, гортані та верхніх дихальних шляхів.....	369
Контрольні питання.....	370
5.7.2. Туберкульозний плеврит (у тому числі емпієма).....	371
Контрольні питання.....	376
5.7.3. Туберкульоз нервової системи і оболон головного мозку.....	376
Контрольні питання.....	381
5.7.4. Туберкульоз периферичних лімфатичних вузлів.....	381
Контрольні питання.....	382
5.7.5. Міліарний туберкульоз.....	383
Контрольні питання.....	386

РОЗДІЛ 6. ХІМІОРЕЗИСТЕНТНИЙ ТУБЕРКУЛЬОЗ І ТУБЕРКУЛЬОЗ

У ПОЄДНАННІ З ВІЛ-ІНФЕКЦІЄЮ/СНІДОМ.....	387
6.1. Епідеміологія мультирезистентного туберкульозу (Джованні-Батіста Мігліорі).....	387
6.1.1. Фактори ризику виникнення мультирезистентного туберкульозу та туберкульозу із розширеною медикаментозною стійкістю.....	390
Контрольні питання.....	392
6.2. Діагностика і лікування хіміорезистентного туберкульозу (Джованні-Батіста Мігліорі).....	393
6.2.1. Клінічні прояви мультирезистентного туберкульозу і туберкульозу із розширеною медикаментозною стійкістю.....	393

6.2.2.	Встановлення діагнозу хіміорезистентного туберкульозу	393
6.2.3.	Нові технологічні досягнення у сфері експрес- діагностики мультирезистентного туберкульозу	394
6.2.4.	Консервативне лікування хіміорезистентного туберкульозу . .	395
6.2.5.	Невдача антимікобактеріальної терапії та режими повторного лікування	399
6.2.6.	Моніторинг лікування медикаментозно стійкого туберкульозу	400
6.2.7.	Результати лікування хворих на мультирезистентний туберкульоз	400
6.2.8.	Хірургічне лікування хворих на мультирезистентний туберкульоз і туберкульоз із розширеною медикаментозною стійкістю	401
	Контрольні питання	402
6.3.	Контроль за медикаментозно стійким туберкульозом і туберкульозом із множинною медикаментозною стійкістю (Джованні-Батіста Мігліорі)	403
6.3.1.	Заходи інфекційного контролю та рекомендації	403
6.3.2.	Рекомендації щодо профілактики та контролю за медикаментозно стійким туберкульозом	405
	Контрольні питання	406
6.4.	Туберкульоз у поєднанні з ВІЛ-інфекцією	407
6.4.1.	Епідеміологія	407
6.4.2.	Клінічна картина поєднаної патології (туберкульозу та ВІЛ-інфекції)	407
6.4.3.	Діагностика туберкульозу у ВІЛ-інфікованих осіб	408
6.4.4.	Лікування поєднаної патології (туберкульозу та ВІЛ-інфекції)	409
6.4.5.	Профілактика туберкульозу у ВІЛ-інфікованих осіб	413
6.4.6.	Контроль поєднаної патології (туберкульоз/ВІЛ-інфекція) . .	414
	Контрольні питання	421

РОЗДІЛ 7. ЛІКУВАННЯ ЛАТЕНТНОГО ТУБЕРКУЛЬОЗУ

	(Річард Залескіс, В.І. Петренко)	422
	Контрольні питання	424

РОЗДІЛ 8. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

	ФТИЗИАТРІЇ (Джованні-Батіста Мігліорі)	425
8.1.	Нові технології в діагностиці туберкульозу	425
8.1.1.	Нові діагностикуми	425
8.1.2.	Підвищення специфічності культурального дослідження та тесту медикаментозної чутливості	426
8.1.3.	У пошуках біомаркерів: мікобактеріальний ліпоарабіноманнан . .	428
8.1.4.	Методи імунодіагностики: чи здатні вони відрізнити інфікованість від активного туберкульозу	428
8.1.5.	Інші нові методи діагностики	429

8.1.6. Політична заява ВООЗ щодо використання комерційних тестів для серологічної діагностики туберкульозу.....	432
Контрольні питання.....	432
8.2. Нові лікарські засоби.....	433
8.2.1. Пріоритетні напрями наукових досліджень у сфері антимікобактеріальних препаратів.....	433
8.2.2. Методологічні проблеми в галузі розробки антимікобактеріальних препаратів.....	435
8.2.3. Антимікобактеріальні препарати, що проходять клінічні випробування.....	436
Контрольні питання.....	439
8.3. Вакцини.....	439
8.3.1. Вакцина BCG.....	439
8.3.2. Дві стратегії вакцинації: перед- і постконтактна.....	440
8.3.3. «Дорожня карта» на майбутнє.....	442
Контрольні питання.....	444
ДОДАТКИ.....	445
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	462